

במוצא שלל

**שלל על הדף / העלון השבועי על סדר 'הדף היומי'
גלוון מס' 51 נ' סיון תשפ"א / יומא בט-לח**

הזכיר לדורות: לא המלחמה, אלא הנצחון הרוחני!

שנמשלה ללילה.
והגמרא עומדת ותמהה: "ויהיא חנוכה?", והיא מיישבת:
ניתנה לכטוב קא אמרינו", כולם: פורים הוא נס שיש לזכור את
לkehו לדורות, ולא כן חנוכה:

שרהי בתוכה, עיקר הנס היה בכך שהקב"ה נתן תשועה לעמו
ישראל על ידי קומץ קטן של אנשים שחרפו את נפשם להצלת
ארצם ותוරתם מיד אויב, מיד חיל אנטוכוס העצום והרב ומייד
אחיהם המתיוונים, ובאזור השם נצחו מעט יראי ה' את אויביהם
הרבים ונתקטו את עולם מעל צווארים – ונס שזכה לא נכתב, שכן
אינו יכול לשמש זכרו לדורות, כי מיום שנחרב בית המקדש אין
לנו רשות לנוקוט בדרך זו, כאמור חז"ל וכותבות קיा), שהשביע
הקב"ה את ישראל שלא יمرדו באומות ולא יעלו בחומה.
רק נס פך השמן הוא שנזכר, כי אכן, מעולם לא נעשה נס
ישראל אלא להצלת נפשות, ולא כדי שיוכלו לקיים מצוה, אולם
נס פך השמן היה מטרת נוספת: להורות לנו לדורות שתשועות
ישראל וקיומו עם חי וקיים שלא יibalע בין האומות, תליה
בהפצת התורה בקרב העם, ועל כן בכל דור שבו יהיה המצב הרוחני
של העם כפי שהוא בימי החשמונאים, ואף כאשר התורה כמעט
ונשכחה, נדע ונזכיר כי אין להרפות ידים, אלא עליינו לקחת את
נצחוי האור הנשארים, ולהפוך את האור הקטן להלב גודל של
תורה ואמונה – זהו הסמל של נס פך השמן!

*

בעקבות זאת, אמר הגאון רבי מאיר אבוביץ', יתבראו כפשוטם
דברי רב הונא (שבת כג), וכגירותת רבינו חננא: "הרגיל נבר חנוכה
– הוינו לו בניים תלמידי חכמים". לא בכדי נקט רב הונא בלשונו,
"הרגיל", וכוונתו לא לימי החנוכה בדוקא, אלא גם כל ימות השנה,
שמי שרגיל להאריך כל השנה את אור התורה, על ידי שהוא תומך
במוסדות תורה, "הוינו לו בניים תלמידי חכמים" – אין הכוונה
לסוגלה, אלא לפעולה ישירה, שכן כל אותן תלמידי חכמים
הגדלים במסודות אלו, בנוי הם, וכדברי חז"ל (סנהדרין יט):
"המלך בן חבירו תורה – כאילו ילדו!" וכדי לעיין בארכיות
דבריו הנפלאים).

"זכרו ישעה" (נדפס מחדש בספר "פני מאיר", בהוצאת ישיבת "אור
אלחנן") – תמצית דרשׁ ז'

חייבות החנוכה: כי בו קיבלו ישראל את גזירות חז"ל!

משאר החנים שיש לנו שהם מורים בתורה שככטב.
ולמה? ביאר מrown הגאון רבי שלמה זלמן אוירבאץ': משום
שדוקא נס חנוכה בא לסמל את אמונהנו בתורה שבעל-פה.

כט. אמר רבASI: ומה נמשלת אסתור לשחר? לומד לך מה
שהר סוף כל הלילה – אף אסתור סוף כל הנשים. והוא אילא
חנוכה? ניתנה לכטוב קא אמרין.

לכטורה – אמר הגאון רבי מאיר אבוביץ', אב"ד נובהרדוק
דברי רב אסי טעונים ביאור, כי בודאי מתאים יותר היה לדמות את
התקופות שבחו עשה הקב"ה ניסים לישראל – ליום, ואת התקופות
שאחריהם – ללילה, ואילו רב נוקט להיפך: התקופה הראשונה
מהחלית הניסים, נמשלת לשחר, שהוא סוף הלילה, ולאחר כד
מתחיל היום להאיר בכל תקפו, ונמצא לפיה זה שתקופות הניסים
נמשלו ללילה. מודע! וכבר קדם לו בהערה זו הגאון רבי יהונתן
אייבישי, בספרו "עירות דבר", ותויר בטוב טעם, עיינו בדבריו).
לbijaruro הנפלא, מקדים הרבה של נובהרדוק חמש תמיות
נוספות:

הראשונה – וכי מה איכפת לנו שלא ניתן הנס להיכתבי? די לנו
בכך שהנס נעשה!

השנייה – למה באמות לא ניתן הנס להיכתבי?
השלישית – למה לא נקבע يوم הנצחון על האויב היווני, ליום
משתה ושםחה?

הרביעית – אודות נס פך השמן: למה באמות עשה הקב"ה נס
זהה, שלא מצאננו דוגמתו בכל הניסים שנעשו בישראל, שלא נעשו
אללא להצלת נפשות ולא כדי לאפשר קיום מצוות!
וחחמיות – למה קבעו זכרו לנס השמן יותר מאשר הקב"ה נס
שהיו במקdash, שהרי הנר המערבי היה דולק בכל יום על ידי נס, ולא
עשוי לנס זה זכרו לדורות?

אללא – הוא מקדים יסוד גדול – לא נכתבו ולא נקבעו זכרו
לדורות, אלא אותן הניסים שזכרנו משמש לישראל עמוד אש
לנוחות הדרך בימי גלותם הארץ, שנמשלת ללילה, כמו שאמרו
חז"ל בענין דומה: "הרבה נבאים עמדו להם לישראל, כפלים
כיוצאין מצרים, אלא נבואה שהוצרכה לדורות נכתבה ושלא
הווצרקה לא נכתבה".

ועל כך אמר רבASI, שכן נמשלת אסתור לשחר, לומר לך:
מה שהר סוף כל הלילה, אף אסתור סוף כל הנשים. וזה
אללא חנוכה? שניתנה לכטוב קא אמרין.
בגמרא לפניו אמרו שנס חנוכה לא ניתן להיכתב, להבדיל

כט. מה שהר סוף כל הלילה – אף אסתור סוף כל הנשים. וזה
אללא חנוכה? שניתנה לכטוב קא אמרין.

מגילה וחנוכה היבר': 'מצות נר חנוכה מצוה חביבה היא עד מאד, וצורך אדם להזהר בה כדי להודיע הנס ולהווטף בשבח האל והודיה לו על הנשים שעשה לנו', עכ"ל.

והulos תמה: מה טיבו של כתר חביבות זה, שהרמב"ם קשור לראשה של מצות נר חנוכה? אין זה מדרכו של הרמב"ם להפגון חביבות יתרה למצוה אחת על פני רעהה, וכאן חריג הרמב"ם ממנהנו.

אך לדרכינו יבואו: ה"חביבות" המיחודה שהרמב"ם משיק לנס חנוכה, נובעת מכך שעל ידי החנוכה קיבלו ישראל על עצם את תקנות חז"ל לדורות, ובכך אישרו את דבוקותם בתורה שבעל-פה!

מכتب-ידיו, פורסם על ידי מכון "אוצרות שלמה"

שערי תמייה עתיקה היא על נס פ"ח השמן: איך בכלל נתמאו כל השמנים, והלא "משקי מי מדבicia וכך" ופסחים יז. והיינו: כל המשקין של קודש, כגון זם לזרקה ומים ויין לנסך ושמון למנחות, הנקראים כך על שם המזבח – הרי הם טהורם), ואם כן מדין תורה השמן לא לטמא כלל, ואם כן מון התורה לא היו צרייכים כלל את נס פ"ח השמן, כי רק מדרבנן השמא היה טמא, ואם כן בכך שאנו עושים זכרון ודока נס פ"ח השמן, הרי אנו אנו מפיגנים את אמונהינו ודקותנו בדברי ספרים, ולכן נס חנוכה לא ניתן להזכיר, כי כל עיקרו של חנוכה אינו אלא כדי לפרנס את אמונהינו בתורה שבעל פה!

לפי זה, הוסיף הגרש"ז אויערבאך, נבון את פשר הלשון הבלתי שגרתית שנוקט הרמב"ם אודות מצות נר חנוכה ופ"ד מהלכות

המועד שמחיש את נביי השקר!

אליה הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא", ובזה חתם את סוף הנביאים, כי הנביאים לא באו להוציאו או לגרוע חיליה מהתורה הקדושה, כי אם לחזקה, והזיהיר הנביא האחרון כי מעתה ואילך עד שיבוא אליו לבשכנו – שוב לא יקיים עוד נביא, ועל ידי זה לא יטעו تحت אוזן לשום משקרים!

ורמז נפלא לכך: כתבי הקודש הם כ"ד, כידוע, ואילו חנוכה הוא בכ"ה (בכסלוי), וכ"ה כבר לא ניתן להיכתב, כמו שדרשו במדרש (קהלת רבה, פרשה יב) על הפסוק "כמשמרות נטוועים..." – מה הספרים כ"ד אף המשמרות כ"ד, ויתר מ"ד לא ניתן להיכתב – כמשמרות.

ורמז נוסף – בראשי התיבות של חנוכ"ה – ח' נביאים, ו' כתובים, ה' מגילות, לומר שמקאן ואילך לא ניתן להיכתב.

ולכן עשו פורסום נדול לנר חנוכה, כיימי החנוכה בעצם הס נר לרוגנו שלא לسور מאור התורה הקדושה!

תשובה רבי יוסף חיים זוננפלד (הוצאת קרן רא"ס) – סימן נא

כט. אמר רב אשי: למה נמשלת אסתר לשחר? לומד לך: מה שחר סוף כל הלילה – אף אסתר סוף כל הנשים. וזה אילא חנוכה? ניתנה לכתוב קא אמרין.

כוונת הדברים – אמר הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד, רבה של היזמות החרדית בארץ ישראל – נראה פשוט: שלאחר שנסתם החזו על ידי הנביאים האחרונים, חי זכריה ומלאכי, פסקה רוח הקודש ושוב לא הייתה רשות להוציא על כתבי הקודש. ונמצא לפיז, שעל ידי חנוכה ופורים, שבאחד מהם נתקנה מגילה ושבני לא, וזה משפט שכבר נחתם חזון, הרי זה שלעצמם הוא יסוד התורה להכחיש כל פוקר ומשקר הבא בנבאות שקר, כי כבר התרפסם בכל האומה בכללה שכבר נחתם חזון עד שיבוא אליו לבשכנו, כפי שביאר השל"ה בשם הקדמוניים את סוף הנבואות (מלאכי ג, כב-כב): "זכרו תורה משה עבדי אשר צויתי אותו בחורב על כל ישראל חוקים ומשפטים, הנה אנכי שולח לכם את

נס שנעשתה בישראל אינם צדייקים

דברי הרשב"ם הנשים היו עיקר הנס? אלא, ישב הגאון בעל "חתם סופר", ההגדירה 'נס' מתאימה בזמן שבו ישראל אינם זכאים, כמו שהיו במצבים שאז טענו מלאכי השרת "הלו עבדי עבדה זרה והללו עובדי עבדה זרה", והקב"ה הוציאים ממצרים ביד חזקה על ידי ניסים ונפלאות, ומכיון שאז לא עשו רצונו של מקום ולמרות זאת השתחנו סדרי בראשית בשבילים – זהו נס ופלא, אבל בזמנו שישראלי עושים רצונו של מקום, אז שדור הטבע ושינוי סדרי בראשית בשבילים אינם נס ופלא כלל, אלא טبع גמור, וכמאמר חז"ל "בראשית ברא אלוקים – בשביל התורה וישראל שנקראו ראשית", ומארח וכל בריאת העולם היתה בשビル התורה וישראל – אין זה נס ופלא כלל שסדרי בראשית משתנים בשビル הצדיקם, אלא טבע גמור שכל הברואים יהו נגענים וכפופים לשומרי התורה:

ואם כן, מיושבת קושיות התופסות על הרשב"ם, כי מה שריב"ל אמר בג' ניסים אלו על הנשים ש' אף הן היו באותו הנס, היא משומש בפסח, בחנוכה ובפורים היו אלו נשים צדקניות, ולגביהם אין זה נס גדול כלל, ורק לגבי האנשים שבאותו הדור, שלא היו זכאים

כט. אמר רב אשי: למה נמשלת אסתר לשחר? לומד לך: מה שחר סוף כל הלילה – אף אסתר סוף כל הנשים. וזה אילא חנוכה? ניתנה לכתוב קא אמרין.

אייזה תשובה היא זו, שchanoca לא ניתנה כתוב, והלא עדין הקושיא בתקופה, שהרי אסתר אינה סוף הנשים, אלא חנוכה – ומה בכך שלא ניתנה כתוב?

זאת ועוד: מודיע באמת אסתר ניתנה כתוב, וחנוכה לא? יושוב נפלא על כז, כתוב הגאון רבי תנחים גרשון בילצקי, אב"ד ישענאווקא ובעל "גנט חמץ":

בגמרה (מגילה ד) אמר רב רבי יהושע בן לוי: נשים חייבות במרקא מגילה, אף הוא היו באותו הנס, וכן אמר ריב"ל בחנוכה ובד' כסות, ופירש הרשב"ם (פסחים קיח) שבשלשות ניסים אלו נעשה עיקר הנס על ידי אשה: בפורים על ידי אסתר, בחנוכה על ידי יהודית ובפסח על ידי נשים צדקניות שבדור, והקשר התופסות מגילה שם, בד"ה שאף הוא: לפיז, מדוע נקט ריב"ל לשון "שאף הוא היי באותו הנס", שמננו ממשמע שהן היו טפלות לאנשים, והלא לפי

זה של אדם המשש עאריה הרי הוא דבר פלא – חרטו אותו לדורות על קיר, ואילו היה זה מעשה שגרתי בדרכ הטבע – לא היו חורטיטים אותו על קיר, זכרו לדורות!

וז גם התשובה בעניינינו: נס יציאת מצרים ונס פורים, שבhem לא היו הדור זכאי ובכל זאת נעשו להם ניסים, הרי זה נס ופלא – ועל כן נכתבו ניסים אלו לזכרו עולם, אבל נס חנוכה, שאירע בדרך של צדיקים וועוסקים בתורה, אם כן על פי הטבע שבתנאי מעשה בראשית היו ראויים לתשועה והצלחה, ועל כן לא ניתן לכנותם לזכרו עלום, כי איןו חשובים נס ופלא כלל, כי כך דרך הבראה!
או כוונת חז"ל באמרים "אסתר סוף כל הניסים", ככלומר: סוף הניסים שהתרחשותם הייתה נס ופלא, ועל כן ניתנו להכתב לזכרו לדורות עולם!
גנתן חמד" – דרוש כא

וראוים – היה זה נס גדול, ולכן נאמר על הנשים הצדקיות לשון 'אף הוא' – כי אכן הם היו طفلות ביחס לאנשים, בכל הנוגע לנס – עד כאן תירוץ הנפלא של ה'חתם סופר'.

לאור זאת – אמר אב"ד יאשניאוקא – יובן היטב מודיע נס חנוכה לא ניתן לכתוב, וזאת על פי ממש ידוע:
יום אחד קרא האריה לגוריו הרכים ופקד עליהם: לכט בני לטورو טרפ, כדי שייהיה לנו بما להביע את רעבון בתינו. אל תשחטו ואל תפחדו, כי הלא אתם הגיבורים ביותר בכל הארץ!
יצאו הגורים לדרךם, ומוה רבבה הייתה השתחותם כאשר ראו על קיר בצדיה הדרכ TABLET המתאר אדם המשש ארוי. נבהלו הגורים וחזרו אל אביהם וקבעו בפניהם כי עתה הם פוחדים להתנפל על בני האדם, שהוא יושען אף הם כפי שראו בתבליט הקיר. טיפשים שכמותכם', השיב אביהם, 'הלא היא הנותנת! דזוקא משומש שארוע

בכל שנה בפורים מתבטל חלק נוסף מקליפת מלך

ילקוט שמעוני תהילים, רמז תרפה): "אמר רבי יהודה בר רב כי מילא בית שיש בו נחשים, מביאין קרון של אילית ומעשנין בתוכו ומיד הנחשים בורחים – כך כשהשא אסתר ברה המן", וכוונת המדרש שההמש לאזה שידך בכל דור ודור, לא רק לדור שנצלב בו המן, כי באמות בכל שנה, על ידי זכרו נס אסתר בורחים הנחשים, שהם מקליפת מלך שהוא נחש הקדמוני – וגביר ישראל!
בן יהודע" – יומא כת.

נראה לפרש בס"ד – כותב הגאון רבי יוסף חיים מבעל, בספר **"בן יהודע"** – כי נס האחרון האמייני הוא גאות ישראל מאדום וביטול קליפת מלך, וידוע שעל ידי קריאת מגילת אסתר ושאר מצאות שעשיהם בפורים, יהיה ביטול מה חדש בכל שנה במקצת קליפת מלך, כי המן הוא צרע מלך, ונמצא שהנס של אסתר יצאת ממנו תועלת תמיד – לנס הגודל שהוא סוף כל הניסים.
לאור זאת, הוסיף ריש גלותא דבבל, נבון את דברי המדרש

הפסוק שלא נאמר על הסדר – הסברו הנפלא של הגר"א

ליקנס – יכנס, רק שייעשה כסדר זהה", עד כאן מדברי המדרש. נשמע מזה, שדока שאר כהנים נודלים להיכנס לקדשי קדשים אלא ביום הכהנים, אבל אהרן היה מותר להיכנס בכל שעה ושעה – ובבד שיכנס במסדר העבודה שנאמר בפרשה זו. ולפי זה, אמר הגר"א, התורה דיקדקה במסדר, שהרי רק לגבי יום הכהנים נאמר הדין של ה' בטבilot ו'קידושין, ואם היהת העבודה במסדר הכתוב בפסוקים – לא יהיו אלא ג' בטבilot, ועל כן אמרה הגمرا שיש לשנות מון הסדר שבפסוקים ולהקדמים אליו ואיל העם להוציאת כי ומחתה, אבל כשירצית אהרן לעובד בשאר ימי השנה – אין עניין של י' בטבilot וה' קידושין, ואם כן אז אכן יעשה מסדר הכתוב בפסוקים.
ומסימן בעל "חכמת אדם": "ויתורת אמת הייתה בפיו!"
חכמת אדם" – בסוף "מצבת משה"

לב. ת"ד: "ובא אהרן אל האל מועד, למה הוא בא? אין בא אלא להוציא את הכהן ואת המהלה. וכל הפשעה כולה נאמרה על הסדר, חוץ מפסק זה. מי טמא? אמר רב חדzá: גמילי, חמץ טבילות ועשרה קידושין טובל כהן גדול ומתקדש בו ביום, וαι כסדין – לא משכחת לו אלא שלש טבילות ושתה קידושין. כטה הרמב"ן: וכי לא היהת התורה יכולה לסדר הפסוקים כפי שאכן היה עשו כהן גדול ביום הכהנים? ודחק לפרש עיין בדרכיו).

тирוץ נפלא לקושיית הרמב"ן, הביא הגאון בעל "חכמת אדם", בשם מוהר"ר הגאון החסיד (מוילנאג), על פי מדרש רבה (פרק בא): "א"ר יודן בר סימון: צער גדול היה למשה לדבר זה, אמר: אווי לי שמא נדחף אהרן ממחיצתו וכו' יש עת לשעה ויש עת ליום וכו' אמר הקב"ה: לא כשם שאתה סבור וכו' אלא בכל שעיה שהוא רוצה

החווש בבית האסורים שיכול לצאת ליום אחד – ועיכוב משה מלמול את בנו

לבית הכנסת?"
בתשובתו, כותב הרדב"ז כי אחד מחכמי דורו כתוב בתחילת שעדיף שייצא ביום הכהנים ואחר-כך החליפו ביום הפורים – משומם מקריא מגילה ופרשומי ניסא שיש לקיימים בעשרה, אולם הרדב"ז חילק עליו ופסק שמכיוון שקיימה-לו אין מעבירין על המצוות ואינו מי שחולק על כלל זה, לכן המזווה הראשונה שתבוא לידי שא-אפשר לעשוותה כאשר הוא חשוב בבית האסורים, היא

לג. דאמר ריש לקיש: אין מעבידין על המצוות. מהליך מפורסמות ריא בפסוקים, ושורשייה בש"ית הרדב"ז (חלק ד' סימון יג), בנידונו דלהלן: "ראובן היה החווש בבית האסורים ולא היה יכול לצאת להתפלל בעשרה ולעשות המצוות, והתחנן לפני השר או ההגמון ולא אבה שמעו להניחו – זולתי יום אחד בשנה, איזה יום שיחפש". ומכוון שכך, הונחה השאלה בפני הרדב"ז: "יורה המורה איזה יום מכל ימות השנה יבחר ראובן הנזכר לרכת

שכן פסק הרמב"ס (ולכלות מילה פרק ב' הלכה א'): בכל מלין ואפילו בצור ובזוכות ובלכל דבר שכורת וכו' ומוצאה מן המובהר למול בברזל". ומעתה יש לומר שלו היה משה רビינו רוץ' למול בצור (שהוא מאבן) ולא בברזל – יכול היה למול ולצאת מיד, משום שבמילה בצור אין סכנה, אולם הוא סבר שכיוון שמצויה מן המובהר בברזל – עדיף להשות את המצווה ולעשותה מן המובהר. הערת המלקלט: לכארורה, לפי דברי החת"ם סופר יש לנו להביא ראייה ממה שהמלך ביקש להזכירו – שלא כדעת הרדב"ז) שוי"ת הרדב"ז חלק ד' סימן יג, שו"ת "חכם צבי" – סימן קה, חת"ם סופר – נדרים לב.

הקודמת ועליו להשתחרר כדי לקימה מיד כשיוכל, ואין משגיחין אם המצווה שפוגעה בו תחילת היא קלה או חמורה, שאין אתה יודע מתן שכרו של מצוות. עד כאן פסק זינוי של הרדב"ז. אלומ הגאון רבבי צבי אשכנזי – ה"חכם צבי" בתשובותיו וסימון קו חולק על הרדב"ז וסביר שכלל זה של "אין מעבירין על המצוות" לא נאמר אלא כאשר שתי המצוות שוות, אבל במקרה אחד שאפשר לעשותה היום שלא מון המובהר ולמחר מון המובהר – טוב להמתין למחר. בחידושיו למסכת נדרים, ביאר הגאון בעל "חת"ם סופר" לפיו זה, את מה שימושה התעכב מלמול את בנו, עד שיבקש המלך להזכירו.

האם בשבת בבוקר משכימים לבוא לבית הכנסת, או מאחרין

כאשר לא נאמר "בוקר" אלא "וביום" – למד הרמ"א שימושתו היא לאחר. אלום ה"משנה ברורה" הביא שמרשי' (מגילה כג) משמע שנים בשבת מצוה למהר לקרוא קריית שמע כתיקין. ומכל מקום, הוא מצין, גם לשיטת הרמ"א צרכיים להיזהר שלא יעבורazon קריית שמע. עוד ראייה שמעתני לכך, מלשון המדרש ושיר השירים הרבה, פרשה ח): "וביום השבת משכימים ובאים לבית הכנסת" רמ"א ו"משנה ברורה" – אורח חיים, סימן רפואי

לן, דתניא: "וקדם דבר שנאמר בו 'בבקל בבל' לדבר שלא נאמר בו אלא 'בקל' אחד בלבד.

פסק הרמ"א (אורח חיים, סימן רפואי): 'ונוהגים שבשבת מאחרין יותר לבא לבית הכנסת מבחול, משום דבטמיד של ימות החול נאמר "בבוקר" (במדבר כח, ד), ואצל שבת נאמר "וביום השבת" (במדבר כח, ט), דמשמעותו אחרior. ומקור הדין הוא מדברי המורדי במסכת שבת (פרק כל כתבי סימון שצח) בשם רב האי גאון, שחידש שכasher כתוב בפסקוק "בוקר", ממשעו היה להקדמים בדברי הגمراה לפניו, ועל כן

במה זכה שנקראת לשכה בבייהם'ק על שמו?

בקربת ה', עליך הלשכה בקדוש שבה הכה"ג מטהר את עצמו ביו"ה"ב, נקראת על שם מי על שם מכשף, ולמה זכה לכך? מפני שפעם אחת חפר מחילה כדי לראות עבודת הכהן גדול, הרי לנו כמה גודלה מעלה ה'השתוקות' – ראייתי בספר "סוכת חיות" להר"ג ששםחה בונים לנוניסקי שליט"א מליקודו. ויש להוסיפה, שאף שעשה מעשה אסור, מכל מקום כיון שכונתו הייתה להשיג קרבת אלוקים, אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, ועל כן עונש על מעשה אך זכה שנקראת הלשכה על שמו בשל השתקוקתו לדבר מצוה – המליך)

*
לפירוש רשותי, הקשה בספר "עובדות ישראל": איך שיכן אמגושא יבנה לשכה, הלא נאמר "לא לכם ולנו לבנות בית אלקין"?

ויש רבוי דוד זינעהיים בספרו "יד דוד", שדעת רשותי כדעת רבינו שמעיה, שאותו אמגושא לא בנה את הלשכה, רק את בית הטבילה, ואפילו אותה יש לומר שלא משלו בנה, אלא הוא היה האומן לבנות, ומשל צבור בנוא. אמרם, הרא"ש (מודות, שם) הוכיח שפרוחה ישראל היה, שהרי אין הנכרי בונה במקדש שנאמר "לא לכם ולנו לבנות".

*
ה"תוספות יומם טוב" (מידות פ"ה מ"ג) מעריך: 'זאני תמה שיקיימו בקדוש בניין הנעשה על ידי כשו?! והרדר"ש כתב שלכך נקראת

לה', מי פרוח? אמל רב יוסף: פרוח אמגושא. (מקשף אחד בנאה, ושמו פרוחה – רשותי)

תוספות הביאו מה"ערוך" פירוש אחר: 'יש מן החכמים שאומרים כי (אותו אמגושא) חפר מחילה תחת הקרקע בקדש עד שיראה עבודת כהן גדול, והרגינו הכהנים בחפירה ומצאו, וקרא אותה הלשכה על שמו.

והמאירי כתוב שנקראת הלשכה על שמו לאחר שבתשובה. והרמב"ס (בפירוש המשניות, מדרות פ"ה מ"ג) הוסיף, שאחר שחרגוו על כן נקראת הלשכה על שמו. וביאר מrown הגורי"ש אלישיב בכונתו, שהרי חסיבות זולזל באזהרת התורה "וכל אדם לא יהיה באלה", ולכן, משום חסיבות הדבר להראות קבל עם ועדת כמה איסור יש בדבר, קראו לו לאוטו מוקם על שמו, שיידעו הכל כי נהרג אדם מחתמת אי הקפודה על קדושת המקומות.

ויש להסביר לדבריו את לשונו הספרא [אחרי מות, פרשה א]: "זיאמר ד' אל משה דבר אל אהרון אחיך ואל יבוא בכל עת" – ואין אנו יודעים מה נאמר לו בדבור הראשוני, היה ר' אלעזר בן עזריה אומר: משלו משל מהה הדבר דומה, לחולה שנכנס אצל הרופא אומר לו: 'אל תשתח צוונן ואל תשכב בטחוב'. בא אחר ואמר לו: 'אל תשתח צוונן ואל תשכב בטחוב, שלא תሞת בדרך פלוני', וזה זרעו יותר מקרים, לכך נאמר "אחרי מות שני בני אהרון ויאמר ה'

אל משה דבר אל אהרון אחיך ואל יבוא בכל עת" – המליך). וממה שנקראת הלשכה על שמו, למדנו מהו מעלהו במיל החפש

הפרים. אבל בית טבילה שעל גבה, פרורה מגושא בנאו ועשהו דומה לדומה בית טבילה בחול שבנו ע"ג שער המים'.

הלשכה פרורה – על שם עורות הפרים שבה, דומיא וחברותיה שנקרו על שם מעשיהם, זכר לדבר: 'זהב פרוי'ם' שדומה לדם 40רמב"ם, ראי"ש ותוספות יוט – מידות ה, ד; "הערות" למן הגרי"ש אלישיב זצ"ל – יומא

לפער טענת העשיר, העני והרשע ביום הדין – והתשובה לטענותיהם

הכתוב, שנאמר (משל ג, יח) 'עַז חִים הָיָה לְמַחְזִיקִים בָּה' ולא לעמלים בה. ואמרו ויקרא רבא כ"ה ס"ב 'למחזיקים בה', למי שמחזיקים ידי לומדי תורה ומשיעו בממוניו, כשמיון אחינו עזירה, על שהיה עזירה יוצאה בפרקמיטיא ובוא ונוטנו לתוך פיו של שמעון, נקרא על שמו. וגרסינו במדרש תנחותמא 'עַז חִים הָיָה לְמַחְזִיקִים בָּה', על אילו נאמר לעמלים לא היה תקומה לאחרים, אלא למחזיקים בה, למחזיקים ידי לומדייה וכו'.

ובכן, טוען העשיר לעצמו, הלא אני מחזיק ידי כמה לומדים שיעסקו בתורה, ודידי לי זהה, ואני מחייב ללימוד עצמו, לאחר שוחרר אחרים בממוניו וועזר לתורה, על כן הוא טורך את עצמו בטירdot אסיפת הממון.

איש זהה, רבבי אלעזר בן חרסום מחייבו. כי בודאי החזיק בממוני הרב כמה אנשים לתורה, כי איש חסיד וקדוש היה, ועל כל זאת היה עוסק בתורה יומם וליליה!

*

טענו העני: אני, אף שלא עסקתי בתורה, מכל מקום הוא כאילו עסקתי בתורה, כי עני עסק התורה והוא 'תורת חסד', שאמרו חז"ל (סוכה מט): 'אייזה תורה חסד? זה הלומד תורה ומלמדה'. עוד אמרו (בבא בתרא ח): 'מצדיקי הרבים כוכביהם לעולם ועד' (דניאל יב, ג) אלו הם מלמדין תינוקות'. ואומר העני, אחר שטרחתני הכל לאון בני ובני بيתי, אני נס כו בכל 'מצדיקי הרבים', שהרי דרישו (כתובות נ:) 'עשה צדקה בכל עת' (תהלים קו, ג) זה ההון בניו ובני ביתו קטנים. וזה בודאי נאמר על עני שטורתה בכל גופו וזון אותן. על זה אמרו: היל מל מהיבו, שהיה עני מרוד ובכל זאת עסיק בתורה במסירות נפש.

*

והרשע שהוזכר במאמר הזה, אינו רשע בפועל, רק רצונו לומר מי שנולד במזג תכונה דעה, להיות בעל תאומות, והוא אדרבא – כובש תאונותיו, והוא אומר: וכי מה תכילת עסוק התורה? שיבא לידי מעשה, ושיגבר על היצר הרע המונול. ואם כן, טוען הרשע, מאחר שאני עושה כן, אם כן הרי כאילו עסקתי בתורה, ואיש זהה, יוסף מחייבו, שగבר על תאונותיו, עם כל זה, 'בן זקונים' (בראשית לא, ג), למד מיעקב כל התורה שלמד יעקב ממש עבר (בראשית רבה פ"ד ס"ח)! של"ה – מסכת שבאות פרק נר מצווה

לה: ת"ד: עני ועשיר וושע בגין דין, לעני אומדים לו: מפני מה לא עסקת בתורה? אם אומר: עני היתי וטרוד במצוותי אומרים לו: כלום עני יותר מhalb וכמי. עשיר אומרים לו: מפני מה לא עסקת בתורה? אם אומר עשי היתי וטרוד בעשיך היתי? אם יותר מלבוי אלעוז בן חוסם וכמי. רשות אומרים לו: כלום עשי היות יותר מלבוי אלעוז בן חוסם וכמי. נמצא, היל מהיב את העניים, רבבי אלעוז בן חוסם מהיב את העשירים, יוסף מהיב את הרשעים.

'המאמר הזה' – כתוב השל"ה – צריך ביאור, והוא מקשה אחת לאחת:

על טענת העשיר יש לתמוה: מה דעת העשיר שהשיב 'ער' היתי וטרוד בנסיבות', שהרי כל שכן היה לו לקיים התורה מעשרה, ולא היה לו להטריד כל כך בעסקים?

גם על טענת העני יש להקשורת מה זו תשובה העני שהיתה טרוד במצוותיו, מכל מקום עני הוא ועסקיו מועטיו במשא ומתן, אבל בודאי יש לו זמן וזמן ללימוד?

ובעיקר קשה תשובה הרשע: קודם כל, מה לנו ולתורתו, הלא נאמר (ותהילים ג, טז) 'ולרשע אמר אלוקים מה לך לספר חוקי?' ועוד, אם יש לו התנצלות על שלא למד תורה, מכל מקום חייב בדי על שהוא רשע! ועוד, מה הוא אומר 'טרוד ביצרי היתי', הלא כל שכן היה לו ללימוד, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (סוכה נב): 'אם פגע לך מנוול זה – משכחו לבית המדרש'!

אלא – מבאר השל"ה – כל אחד רוצה להיפטר מהזדי על פי הדין של 'העסק במצוות פטור ממצוות' (סוכה כה).

טענו העשירי: הלא הפליגו רבותינו ז"ל בשכר המחזיקים לומדי תורה בממונים, ואמרו (כתובות קיא): 'כל המשמש באור של תורה – אויר תורה מהחיינו, וכל שאינו משתמש באור תורה אין אויר תורה מהחיינו, כיון דהוא דקה מצטער, אמר ליה, רבבי מצאתי להם תקנה ממקום אחר: "ואתם הדבקים בה' אלוקיכם וגוו" (דברים ד, ד). ואמרו (בראשית רבבה צ"ט, ס"ט) זבולון לחוף ימים ישכנ' ובראשית מיט, יג, קדם זבולון ליששכר, והרי היה יששכר גדול מזבולון, שכן הוא מיחסן (שםות א, ג) 'יששכר זבולון'? אלא לפי שהיה יששכר עוסק בתורה וזבולון עוסק בפרקמיטיא ובא ומأكلו, לפיכך קדמו

אם היה עוסק בתורה – לא היה נשאר רשע!

והרי זה נראה מאד – נהג ר' שלום להוציא – אין שום תירוצים לאדם מודיע לא عمل בתורה. החסיד לא יוכל לעונתו: לא היה לי פנאי ללימוד שכן הלכת למקואה, והמתנגד לא יוכל להשיב: 'למדתי מוסר...' לא במקואה ולא במוסר מנצחים את היצה"ר!

המוסר, אמר רבבי ליב חסמי, לא עשה את האדם יותר צדיק,

בעניין זה:
 הגה"ץ רב שлом שבדרכו נהג להוסיף על מאמר השל"ה, את דבריו הגה"ץ רב ליב חייב חסמן, בעל "אור יהל":
 שואלים את הרשע: מודיע לא עסקת בתורה? לפי שאם היה עוסק בתורה – לא היה נשאר רשע!

עמו, ולא הועיל כלום:

"לב שלום" – חלק א', עמ' נא

רק יותר פיקח, ודברים אלו מועילים וטובים מאוד רק עם عمل התורה, כי אז המקוה מקדשו עוד והמוסר מתחמיו עוד, אך לפני שלומד תורה, הרי שטובל ויצה"ר טובל עמו, לומד מוסר ויצה"ר

הרשע מעדייף שידינוו על עיטול תורה!

היא זו – 'אהה היתי וטרוד ביצרי'?

משל מהה הרבה דומה, לאב ששאל את בנו: אמרך נא לי, מדו"ע לא הייתה היום ב'חידר'? היעלה על הדעת שהילד יתנצל ויאמר: 'עסוק היתי באותו עת ... גניביה?' ודאי שלא! ומדובר, משום שהתשובה שלו הרי תעריר יותר כעס מאשר השתקה! והנה כאן, הרי זה ממש אותו הדבר. שואלים את הרשע מפני מה לא עסוק בתורה, ובמקום לשטוק הוא מעורר על עצמו קפidea גדולה יותר, באמרו שהיה שטוּר אותה עת בעביבה, וכך לא היה לו נוראים הדברים! הן נקרה ולא נבעט?

"משמעותם של תורה" (بني ברק תשנ"ח), עמ' קיד

*

ויש להביא ראייה מהגמרא שלפנינו, שזאת היא באמות התנצלות אמיתית, שהרי מנו את טענת 'טרוד היתי ביצרי' יחד עם טענות העשיר ועני שיש בהם ממש, והוא על דרך מה שאמרו חז"ל (מנחות מג): 'קשה עונשו של בן יותר מעונשו של תכלת', והוכחה הגאון רבוי ישראלי מסלנט מכאן שככל שיוקטו הנסיון יגדל העונש, וכן מתנצל הרשע שהנסיו אצלו היה גדול מאד שהיה טרוד ביצרי, וכך לא ייחסכט כמו שהוא אפשר לו לעסוק בתורה ולא עסק ב'כוכבי אור', מאמר מדו).

לה: רשות אומדים לו: מפני מה לא עסקת בתורה? אם אמר: נאה ה'יתי וטרוד ב'יצרי ה'יתי, אומרים לו: ככלום נאה ה'ית מ'יסף וכו'.

מן הגאון"מ שך, בעל "אבי עזרי", נהג בספר את שם מדור, מן הגאון רבי איסר זלמן מלצר, בעל "אבן האזל", אודות רשות התעරות ללימוד התורה' שהמשיע רבי אייליה מפטרבורג, בביביות נוראות שגררו גם את השומעים לבכי, במצוות את הגמא שלפנינו: הרי זה נורא נוראות רשות בעיבורות, מה לו ולדברי תורתך? יש להענישו על כל שחיתותיו, על כל החריות ומיתות בית דין בעבר, ומה זה ששולאים אותו: מפני מה לא עסקת בתורה?! יתבע לעתיד לבוא מדו"ע לא עסוק ב'מעשה מרוכה', אבל כמו צטרך להזודך עד שיגיעו לתבעו גם עלך.

אולם כאן הפירוש הוא אחר. לא שלבסוף יגינו לשאלת ' מפני מה לא עסוק בתורה'. כאן זו השאלה הראשונה, כפי שאמרו (סנהדרין ז): 'אין תחילת דין של אדם אלא על דברי תורה', וגם תחילת דין של הרשע על דברי תורה הוא, שכן לשם כך נברא, כדי נוצר, "אדם לעמל יולד" – לעמלת תורה (סנהדרין צט). גם על רשעותו ידינוו, אבל השאלה הראשונה היא: מפני מה לא עסקת בתורה? מהbihil על הרעיון!

ומה תשובה? אמר: נאה הйти וטרוד ביצרי, אומרים לו: ככלום נאה ה'ית יותר מ'יסוף הצדיק וכו'.

עمر רבוי אייליה ז"ל ותמה תמייה גדולה: איךו מון תשובה

אחרים ילמדו ממני, אך לי אין ממי ללמד...

להל שאומר: אם אין אני מחייב עצמי, מי לי שיתחייב עצמו. בשלמה שאר אנשים ילמדו מוסר ממני, אבל אני ממי אלמדו לחיב עצמי!
ובדברי פי חכם חוץ: "ווי העמודים" – עמוד גמilot חסדים, פרק יד

לה, אם אמר עני ה'יתי וטרוד ב'מעוזתי, אומרים לו: ככלום עני אתה יותר מהלך וכו'. נמצא היל מהייב עניים.

כתב הגאון רבוי הורוויץ, בן השל"ה: 'שמעתית מחייב אחד בק"ק פרנקפורט פשט המשנה (אבות פ"א מ"ד): הוא היה אומר, אם אין אני לי מי לי כו' – שכונת המשנה

ההוכחה שיווסף עסק בתורה – לאחר והתגבר על יצרו!

היצה"ר וניצחו – בהכרח שזכה לכך אך ורק על ידי עסק התורה! הגראי"ד סולובייצ'יק יישב לפניו זה את לשון הרמב"ם (הלוות תלמוד תורה פ"ג ה"ה) ומקורו בקדושים מ}: 'נהלת דין של אדם איןנו נידונו אלא על התלמוד ואחר כך על שאר מעשייו, לפיכך אמרו חכמים: לעולם יעסוק אדם בתורה בין לשם בין שלא לשם, שמתוך שלא לשם בא לשם'. ותמהו האחראונים: מהו לשון 'לפייך', אלא אף אם לא היה תחילת הדין על דברי תורה, גם כן יש לו לאדם לעסוק בתורה ואפי' שלא לשם, שמתוך שלא לשם

לכארוה יש לתמוה: כיצד יוסף מחייב את הרשעים כלפי תביעה על עיטול תורה, והלא לא מצאו שיווסף עסק בתורה במצרים? אך הנה, אמר הגאון רבי יוסף דב הלוי סולובייצ'יק, ראש ישיבת בריסק ברושלים, אמרו חז"ל (קידושין ל): 'אמר הקב"ה לישראל: בני, ברأتي יצר הרע וברأتي לו תורה תבלין, ואם אתם עוסקים בתורה – אין אתם נմשים בידך', הרי התבאר שיש רק דרך אחת להתגבר על היצר הרע – עסק התורה, ומלאך זאת לא נברא שום תבלין לעמוד כנגדו. מעתה, אם ראיינו יוסף התגבר על

התורה, על כן אפשר לתבועו אותו. ומעטה מובן מודיע תחלת דינו של האדם הוא על דברי תורה, כי רק אחרי שמכחחים לו שהיה יכול לעסוק בתורה ולהנצל מהיצה"ר – שוב אינו יכול לטענו טענת אונס, ואפשר לתובעך אף על שאר מעשייו!
הובא בשמו ב"קונטראס המועדים מותורת בריסק"

"יעצת ה' היא תקום" – רמז נפלא שלושת האנשיים המחייבים את כולם

יוסף ורבי אלעזר בן חרסום.
וזהו שרמז הפסוק: "רבות מתחשבות בלב איש" – כיצד ינצל ביום הדין על שחטא.
אך "יעצת ה' היא תקום" – ראשית תיבותו: היל, יוסף, אלעזר.
שלל ידים תקום עצת ה' ביום הדין כלפי טענות האדם.
דברי מהרי"א – פרשת וישב

בא לשם:
אך לדברינו מיושב היטב, כי בעצם מדברי הגמרא לפניו
למננו שמיiker הדין יכול היה אדם לטענו טענת 'טרוד' הינו
ביצור, ומכך טענה זו להיפטר מהעונש על חטאיו, אך מאחר
והקב"ה גילה לנו שישנו תבלין שברא כנגד היצה"ר, והוא לימוד

לה: נמצאה היל מהייב את הענים, רבי אלעזר בן חוסום מהיב את העשירים, יוסף מהיב את הרשעים.
רמז נפלא אמר על כד הגאון רבי יהודה אסאד מסעדאהعلין,
בעל שותת יהודה עלה:
הפסוק (משל יט, כא) אומר: "רבות מתחשבות בלב איש יעצת ה'
היא תקום", ולכארה המילא 'היא' מיותרת.
אך הנה, אמרו חז"ל שלושה אנשים מחייבים את כולם – היל,

פיקוח נפש במאי שלא יוכל לשמור שבת אחרת

לאור בדברי ה"אור החיים", טובן האמירה 'ראוי זה לחל עלי את השבת', וכך כוונתם הייתה להכריז: במקורה שלפנינו, אף אילו היה ברור לו שתיקף ומידי לאחר הרחיצה והסיכה ימות ולא יקיים שבתות אחרות, ואם כן נמצא שהיה זה חילול שבת ממש – מכל מקום כך ראוי היה לנוהוג באדם כזה שהמית עצמו על כבוד התורה כדי לשמעו דברי אלוקים חיים!
לديון בדברי ה"אור החיים" ובמה שתמכו עליו – ראה "כמה צ' של רב" שמוטה, עמ' שפה-שפדי)
כפי אהרון – שות' וחידושים על הש"ס, חלק ב'

לה: אמרו עליו על היל חזקן שככל يوم ויום היה עושה ומשתכן בטופעיק, חציו היה נתן לשומר בית המדרש, וחציו לפרנסתו ולפרנסת אנשי ביתו. פעם אחת לא נמצא להשתכן, ולא הניחו שומר בית המדרש להיכנס. עליה ונתקלה וישב על פי ארובה כדי שישמע דברי אלוקים חיים מפני שמעיה ואבטליון. אמרו: ראוי
היום ערב שבת היה, ותקופת שבת היתה, ויד עליו שלג מן
השמי. כשהלה עמדו השחר אמר לו שמעיה לאבטליון: אבטליון
אה! בכל יום הבית מair, והיום אף, שמא יום המשען הוא?
הצינו ענינהן וראו דמות אדם באורבה, עלו ומצאו עליו רום שלש
אמות שלג. פלקחו, והוחיצו, וסיכמו, והושיבו נגדי המדרשה.
אמרו: ראוי זה לחל עליו את השבת.

מה טיבה של אמרה זו – תהה הגאון רבי אהרן עזרא, ראב"ד
לעתה הספרדים בירושלים, בעל שותת "כפי אהרון" – והלא אפילו
על פחות שבירשה מחלין את השבת, שהרי הלכה רוחות היא
פיקוח נפש דוחה את השבת?"

זאת ועוד: לו נרצה להסביר שטורתה של אמרת "ראוי זה
לחל עליו את השבת" הייתה כדי להבהיר ללביהם של בני היישוב
שכך הוא הדין שפיקוח נפש דוחה שבת – היה מן הרואין לומר זאת
קדום שחילולי עליו את השבת, אבל לאחר מעשה שהרחיכו
וסוכחו – איך זה צריך יש באמירה זו?

והוא מיישב בהקדם דברים מופלאים שכتب הגאון רבי חיים
בן עטר – בעל "אור החיים" בביור הפסוק (שמות לא, טז): "ושמרו
בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורותם" (כמו וכמה
ביאורים אמר הגאון בפסוק זה, וזה אחד מהם):
דוע דהין שלצורך פיקוח נפשו של אדם מיישר אל מחללים את
השבת, ועל כן אומרת התורה: "ושמרו בני ישראל", דהיינו: "אימתי
אמרתי לך לשמרoris איש ישראל אפילו בערך כבוד שבת? דוקא
לעשות", דהיינו: באדם שינסו בגדר עמוד לעשות, אבל מי שודאי
לא יקומו ולא יגיע לשבת לשומרו, הגם שרפואות אלו יועלו לשעות
או לימים – לא יחול עליו את השבת".

*
באופן אחר ביאר החיד"א ב"פתח עיניים":
אמת היא שעל כל אחד מישראל מותר לחל את השבת. אמנים
יתכן שאחר-כך יילך אדם זה שבבעור הצלתו התחללה השבת
ויעבור עבירות רבות עד שטוב היה לו לא חיללו עליו את השבת
והיה מות. אשר על כן ברור שמצד הדין יש חובה לחל שבת בהצלת
כל יהודי, אך רק העתיד יוכיח האם היה זה ראוי או לא.
אולם אם המזכיר הצדיק גמור, ברור שמצויה גודלה להצילו, כי
ודאי ראוי הוא לכך. ועל כן, כאשר הבינו חכמי בית המדרש כי היל
מסר את עצמו למיתה בשלילו התורה ונתקדש כל גופו, אמרו שעל
איש אשר כזה בודאי שלא רק חובה – אלא אף ראוי לחל את
השבת בכדי להצילו!

*
ואילו הגאון רבי יוסף חיים מבבל רצה ליישב שמעה זה כלל
לא אירע בשבת!
אפשר לומר – הוא כתוב – שאותו היום שלא מצא להשתכר היה
בימים חמישי, ולשומר לא היו נתונים שכר בעבור היום אלא רק
בעבור הלילה ושכו בלילה היה שומר על בית המדרש), ומכיון שלא
היה לו שלם לא הכניסושו וועל כן נטלה באורובה, ומה שאמרו
"אותו היום ערב שבת היה" אין הכוונה ליום שבו לא מצא
להשתכר, אלא ליום שבו פרקושו והרחיכו וסכושו.

שכן באהבתו המופלאה לתורה הגיע הלו למצב של חולה מסוכן:
”פתח עיניים“ ו ”בן יהודע“ – יומא לה:

וכוונתם באמרם ”ראוי זה לחל עליו את השבת“, היהת: אם היה מזדמן מעשה כעין זה בשבת, ראוי היה לחל עליו את השבת,

השלג על הלו ירד בהשגהה פרטית!

”בן יהודע“ – שם

(עיין בשווית ”קול גдол“ למהר”ם חביב (סימן עו) שנשאל אם מחלין את השבת על חרש ושותה שנטו למות, כיון שלא יכולו לקיים שבות הרבה, שהרי מדאוריתא אינם חייבים במצוות, או שמא מחלין כי מכל מקום נפש ישראל הוא והמצילו כאלו קיים עולם מלא, והאריך להוכיח שמחלין, עיין שם).

ראייה נפלאה בשאלת זו הובאה ממעשה זה של הלו, והיינו שאמרית ”ראוי זה לחל עליו את השבת“ כוונתה היה שאף שאדם השוכב על הגג בשלג הוא בחזקת שוטה ויש לדzon האם מחלין את השבת בהצלתו, מכל מקום זה, שמוסר את נפשו על אהבת התורה, ראוי בודאי שיחללו עליו את השבת! – הערת אבי מורי הרה“ג רבינו שבתי דב רוזנטל שליט“א)

לה: ירד עליו שלג מן השמים.
מה פשר הלשון ”ירד עליו שלג מן השמים“? פשיטא! וכי מי אינו יודע שהשלג יורד מן השמים?
אולם, חדש הגאון רבי יוסף מבבל, נראה לפרש שאותו היום לא היה יום קור גדוול שרואו לרדת בו שלג. ירידת השלג הייתה בהשגהה פרטית מן השמים ולא טבעית מחמת הקור. משום כך אמרה הגمراה שהשלג ירד ”מן השמים“.

בכך הוא מיישב קושיא נוספת: איך סיכו הלו את עצמו לשכב על הגג כאשר שלג יורד עליו, והלא גمرا מפורשת היא (בבא קמא סי.): ”כל המוסר עצמו למות על דברי תורה – אין אומרין דבר הלכה ממשׂו?“ אולם לדברינו יבואר, שכן כאשר נתלה על הארון לא היה קור גדוול ולא היה צפוי באופן טבעי שלג, ורק לאחר שעמeka מהשbetaו בדברי תורה ירד השלג בהשגהה פרטית. והוא, בעומק עיננו ודבוקותו בתורה, לא הריגש כלל...

”זכר להלו“ – גם כשריך מסירות נפש ללימוד תורה!

למסורת את עצמו על דברי תורה כהלו, כמסופר בגמרה (יומא לה):
שלא הורישה להיכנס לבית המדרש ועליה לגוג בשלג עד שאמרו ”ראוי זה לחל עליו את השבת“, וגם בעניינים אלו ראוי להתאמץ ולעשות ”זכר להלו“...

”קרבו פסח“ (ירושלים תרצ“ט)

הערה נפלאה נהג הגאון והדרשן הנודע רבינו גדליה סילברשטיין, רביה של ואשינגטונ, לומר לבני ביתו בליל הסדר, בהגעים ל”זכור למקדש להלו“:

אכן, קל מאד לעשות כהלו בעניין זה, לאכול מצה ומורור בליל הסדר, כשהאו יושבים מסווגין, אולם עליינו לנוהג כהלו בכל ימות השנה – להיות ענוותן כהלו וכדברי הגمراה הנודעים שבת לא). וכן

עשה מאהבה שסר מדרכו וחזר מאהבה – ההבטחה

הकושיםות שהקשה הגאון רבינו עקיבא אייר על המשניות והוtier בצריך עיון:

ראשית, הוא מקדים לומר שהקשה לא ברורה לו כלל, שהרי כל יג מידות חלוקות הן ולעליות מצudi גבר כוננו על פי תחבולותם והשתנותם, וכפי שמצוינו (ראש השנה ז): ”ה' ה' – אני הוא קודם שיחטא האדם, ואני הוא לאחר שיחטא ויעשה תשובה“, וכן ”זונקה לא ינקה – מנקה לשבים ואין מנקה לאינים شبבים“. ואולם, הוא מוסיף, יש להמליץ שמורה לנו הקב“ה חסדו הגדול לכל איש ואיש, שאיפלו משבתו הילתו היה עובד את ה’ מאהבה ואחר כך התalloc בעוננות ופשעים, ואחר כך ניחם על רוע מעלייו ועשה תשובה מיראה, שנעשו לו זונות כשכנות – ואר על פי כן, החלק שעבד מתחילה מאהבה, לא הוכה מראותו וטעמו לא המיר ולא נתערב בתוך סתר המדרינה שנפל בראשותם לבסוף, ולגביה חלק זה עדיין יש את ההבטחה ”זונוצר חסד לאלפים“!

תוספות רבינו עקיבא אייר – יומא ב, ז; ”שפת אמת“ – יומא לה;
”תפארת ירושלים“ – עמוד לג

לו: מהו שאמר משה ’נושא עון ופשעה וחטאה? אמר משה לפני הקב“ה: רבונו של עולם, בשעה שישRAL חוטאין לפניו ועשין תשובה, עשה להם זדונת כשכנות.

קושיא עצומה הקשה על כך הגאון רבינו עקיבא אייר (בגהותיו למשניות, יומא פרק ד' משנה ב'): מה שמשה ביחס להם זדונת כשכנות" מוכח שהכוונה למי שעושה תשובה מיראה, שהרי העושה תשובה מאהבה נעשות לו השכנות בזכות – ולא רק כשכנות נזכר חסד לאלפים", המתיחס דווקא לעשיין מאהבה וכפי שהעמידו חז"ל בגמרה סוטה לא)? והוא נサー על כך ב"צריך עיון". אולם האדמוני"ר בעל "שפת אמת" מגור יישב בפשטות, שיוציא חסד לאלפים" המופיע בתחילת הפסוק, מדובר בצדיקים העושים מאהבה ולא חטאו כלל, ואילו בסיפה של הפסוק מדובר בבעלי תשובה העושים תשובה מיראה, ואם כן לא קשה כלל.

ישוב נסוף כותב הגאון רבינו משה ליב זילברברג מקוטנא (בספרו "תפארת ירושלים", שבו מיישב גאון זה את כל

אם הפרות יכולות, גם אתה יכול...

ישו רפו פניהם כנגד ארון ואמרו שירה". יש כאן לימוד מוסרי נפלא – כפי שאמר הגאון רבי שמואל דוד מונך, רב הקהילה החרדית בחיפה:

משירת הפרות, שבהכרח גדרשה עבורה דעת, והיא היפך דברי הגمرا לא פנינו אוזות פרו של הכהן גדול, למונדו שהפרה קונה טבע שני על ידי המלמוד, ומעין זה צריך לעשות ליציר הרע, שהרי בהמה אין לה אליא יציר אחד (שנאמר ביצירתה ייצר' – ב' אחות, להבדיל מהאדם) ובכל זאת אפשר למדוד – כל שכן האדם שיש לו יציר טוב, ובודאי יכול ללמד את טبعו ולכונו לטוב וזו כוונת "בכל לבך" – בשני יציריך).

קונטרס "לקט שדך", עמוד מא'

לו, וראשו לדרום ופניו למערב. היכי משכחת לה? אמר רב:

בעוקם את דשנו. ונתקמיה להדיין! – אמר אביי: גזיה, שמא ויבין גללים.

כאן ראיינו שמאחר ובבהמה אין דעת, כנידוע, על כן היה צריך לעקם את ראש פרו של כהן גדול, ראשו לדרום ופניו למערב כדי ירבע גללים והוא יהיה בית הרע שלו כנגד המזבח, שזהו גנאי למזבח).

אך מאידך, בספר שמואל (א' ו' יב) מצינו שפרות קיבלו דעת להפוך את פניהם כלפי הארון, דרך כבוד. וכך לשון הפסוק: "ישראל הנפרות בדרך על דרך בית שמש במסלה אחת הלכו הלא וגו' ולא סרו ימין ושמאל", ואמרו חז"ל (עובדת זרה כד:) "מאי וישראל? אמר רב טובה אמר רב: א"ר יוחנן משום ר"מ: שאמרו שירה. ורב זוטרא בר טובה אמר רב:

הוידי שלא הושם: ראייה נפלאה בחלוקת آخرונים

ויידי דברים', וכך צריך לומר אף כאשר עבר עבירה אחת בשגגה. מה פשר הדבר? מטעים ה"אבי עזרי" בסברא היורדת לתהומות לב האדם: כאשר אדם עשה עבירה באונס – אינו צריך כפירה ולא תשובה, שהרי 'אונס רחמנא פטירה'. מודיע, אם כן, השוגג צריך כפירה ותשובה, והלא אף הוא לא במעל ובمرיד עשה, אלא טעה וכשל התשובה לכך היא: בכל שוגג יש שמאן של מיד! על האדם לעזין היטוב ולדקדק במשמעותו, להישמר ולהיות בכל כוחו, ומשלא עשה זאת – הרי התרששותו שלעלצמוה מהוות מעין 'מיד' קטו', שמי' של מרد בקומו, חיללה – ועל כן גם על שוגג יש להתוודות בלשון "חטאתי עויתי פשעתית!"

*
ראייה נפלאה בחלוקת זו, נסמכת על ביאור נפלא שאמר הגאון מילנא בפסקוק (ולה, ב): "חטאתי אודיע ועוני לא כסיתני אמרתי אודה עלי פשעי לה' ואתה נשאת עוני חטאתי סלה". וכך ביאר הגאון: בספר שמואל (ב' – יב, יג), מסופר על נתן הנביה שהוכיחה את דוד על מעשה אוריה ובת שבע, ולאחר מכון נאמר: "ויאמר דוד אל נטו חטאתי לה", ויאמר נתן אל דוד גם ה' העביר חטאך לא תמות". והנה, המעניין בפסקוק ימצא כי לאחר המילים "חטאתי לה" – יש פסקא' באמצע הפסקוק, ובכך נרמז לנו כי חסרים כאן דברים נוספים רצה לומר – אולם נתן הנביה הפסיקו ומגנו מלאומרים.

מה הם הדברים שביקש דוד לומר ולא אמר? גילה לנו הגאון: "אל אחר שאמור דוד "חטאתי לה", היה כוונתו להוציא ולומר את כל נוסח הוידי: "חטאתי עויתי פשעתית", אולם היודע תעולמות ראה והבחן מיד בלבב דוד שנשבר מיד בקרבו בחריטה גמורה ומוחלטת, ובשל כך היה די במילה האחת שאמור: 'חטאתי', כדי להבהיר את חטאו, וכן הפסיקו נתן הנביה לאחר שאמר 'חטאתי', ואמר לו: "כ' ה' העביר חטאך" – ואין צריך לומר עוד "עויתי פשעתית!"

כל זאת – אמר הגאון – נרמז בפסקוק בתהילים:
 "חטאתי אודיע" – אני התוודתי על חטאתי.
 "זעוני לא כסיתני" – היה בודעתו להמשיך ולומר גם 'עויתני'.

לו: תננו וبنן: כיצד מתודה? עויתי פשעתית וחטאתי וכו'. וחכמים אמרים: עונת – אלו הזדונות וכו', פשעים – אלו המודדים וכו', לכל חטאיהם – אלו השגנות וכו' אמר רב בר שמואל אמר רב: הלכה בדברי חכמים.

בתחלת הלכות תשובה, כתוב הרמב"ם: 'כל מצות שבתורה, בין עשה בין לא עשה, אם עבר אדם על אחת מהן, בין בזדון בין בשגגה, כשיעשה תשובה וישוב מחטאו, חייב להתודות לפני האל ברוך הוא, שנאמר: "איש או אשה כי יעשו וגוי והתודה את חטאיהם אשר עשו" – זה ויידי דברים. ויידי זה מצות עשה, כיצד מטען? אמרו: אני השם, חטאתי עויתי פשעתית לפניך, ועתיתך וזה, והרי נחמתי ובושתי בمعنى, ולעולם אני חזר לדבר זה...'
 הרי לנו מדברי הרמב"ם, שנוסח הוידי הוא: 'חטאתי עויתי פשעתית'. והנה, משמעות כל אחת משלש לשונות אלו, מתבוארת בغمרא לפנינו: חטאתי – הוא שוגג, עויתי – הוא מיד, פשעתית – הוא מרد.

האחרונים דנו: מה דיננו של יהודי שנכשל אך ורק בחטא אחד, בשוגג, ומקש לעשות תשובה על חטאו היהודי: האם גם במקורה זה יאמר לו שעליו להתוודות בלשונו 'חטאתי עויתי פשעתית', שכן רק בלשון זו יוצאים ידי חובת מצות וידי, או שמא נאמר שנוסח זה איינו אלא באדם העושה תשובה על כלל העבירות שעשה, שמכיוון ש"אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא", עליו לומר נוסח זה, אבל כשעשה תשובה על חטא אחד שידע שעבר בשוגג לכארה אין נחיביו לומר גם 'עויתני' ו'פשעתני'? למה לא יהיה די באמירת 'חטאתי'?

ואמנם, הגאון רבי יוסף באב"ד מטרכניפול, בעל "מנחת חינוך" (מצווה שס'), נקט בפשטות שהעושה תשובה על עבירה אחת – אין סברא לחיביו לומר 'חטאתי עויתי פשעתית', אלא יתודה בנוסח המתאים לאופן שבו חטא, ויאמר 'חטאתי' בלבד.
 אולם מן הגאון רבי אלעזר מנחים מן שך, בספרו "אבי עזרי" (ולכות תשובה א, א), שדן מעכמו בשאלת זו, הוכחה מלשונו הרמב"ס הנ"ל, שرك אמרת נוסח זה של 'חטאתי עויתי פשעתית' היא

שאצלו לא היה אפלו שמצו של מזיד ומרד, אלא רק חטא בשוגג, וזה כוונתו באמרו "זאת נשות עון חטאטי סלה", כלומר: את חלק המזיד בשוגג, כי אבל דוד היה רק התביעה על שהיה לו לעין ולבדוק, אך לא שמצו של מזיד ממש.

"מנחת חינוך" – מצוה שס"ה, "אבי עזרי" – מהדורא רביעאה, הלכות תשובה א, א

וגם "אמרתי אודה עלי פשעי לה" – בקשתי לומר גם 'פשעתני', כדי המתודים שעריכים להתוודות בשלשות חלקי היהודי. אבל "זאת נשות עון חטאטי סלה" – מיד כשסיימי את המילה 'חטאטי', הורית לי שלא להמשיך עוד בוידי, ונשאת את עוני כבר באמירת "חטאטי" בלבד!

הרי שהמתוודה על שוגג חייב לומר את כל לשונות הוידי, גם של מזיד ופשע, רק דוד יצא מכל זה, שכן הבורא יתברך הכיר בכך

שני אנשים, עוון אחד – לזה ייחשב כمزיד, ולזה בשוגג!

עוזי" את ראייתו לשיטתו – שאף על שוגג יש להתוודות בלשון 'חטאתי עויתי פשעתני'!

כאמור, הגרמ"מ שלזינגר שיגר את הקושיא במכtab לרأس ישיבת פוניבז', שהשיבו שכנראה היו שני הדברים: **עצמם החטא**, בcz' שהיתה ספק אשת איש, ובפרט לפירוש הקונטרס שהביאו התוספות (כתבות ט): נחشب הדבר למזיד, שהרי ידע את הספק ובכל זאת עשה, וממילא לא שיך קרבנו, שכן האוכל ספק חלב ויודע בשעת האכילה שיש בזה ספק, און בכךן זה חיוב קרבנו, ואם כן מתאיםים הדברים לדברי רביינו יונה.

אולם היה בזה חטא נוסף: **חילול ה'**, כמפורט בפסוק (שם יב, יד): "אפס כי נאץ נאצט את אויבי ה' בדבר הזה", ואמנם היה שוגג, אולם במשמעות ה' יש דרגות שונות, ויתכו שלאדם בדרגה אחת תיחסב עבריה זו לשגגה – בעוד אדם בדרגה אחרת תיחסב כמזיד, כי הכל תלוי במדrigת האדם ומעלתו, והרי 'שוגגת תלמוד' עולה זדון, ואפשר שאף בנסיבות האדם ומעלתו, והוא י' שוגגת תלמוד על ידי אדם אחד – יהיו גם שוגג זדון, וצד השוגג יתכפר ואילו צד המזיד לא!

"משמר הלויים" – ברכות, סימן טו וועיון גס בסימן לא, אות ב'

אגב עניין זה:

בספרו "משמר הלויים" (ברכות, סימן טו), כותב הגאון רבי משה מרדי שלזינגר, שהקשה במכtab להגרא"מ שד, מדברי רביינו יונה (ברכות ג. מדפי הרי"ט) בשם רבו, זה לשונו: 'כיוון דתקינו רבנן ה' שפט תפתח' בתפילה – כתפילה אריכתא דמייא', פירוש: זה הפסוק דבוק עם הפסוק שאחריו, שאומר כי לא תחפו' זבח ואתנה וגוו', ואמר אותו דוד כשהיה מתפלל על חטא בת שבע שחטא ابو במזיד, ועל המזיד אין מביאין קרבנו, שאין קרבנו בא אלא על השוגג, ועל כן היה מתפלל לבורא: תסיני שאותל לכיוון בתפלתי ולספר מעיליך, כדי שתהא תפילה מקובלת, שכןו שלא תחפו' זבח על המזיד – תהיה תפילה כפירה במקום קרבנו. וعصיו גם כן, שאין לנו בית המקדש ואין אנחנו מקריבין קרבות – אנו אומרים אותה על אותו עניין, שהיתה תפילה מקובלת ורצויה במקומות זבח וקרבן, ומפני שנתקן על עניין התפילה, אמרו ד'כתפילה אריכתא דמייא'.

הרי בדברי רביינו יונה מפורש, שחטא דוד היה במזיד ולא בשוגג, ולכאורה זו סתירה לדברי הגר"א, שעיליהם ביסס ה"אבי"

האם יש מצות עשה להשליך בשר טריפה לכלב?

לגר, ואף את זו לאמנה שום אחד ממוני המצוות כמצוות עשה בפני עצמה.

אך ראייתי – מוסיף ה"מנחת חינוך" – בפיוטו "אתה הנחלת" במוסף יום א' דשבועות, מביא שם: 'טריפה להשליך ונבללה למcor'. וגם ראייתי בסמ"ק להר"י מקורביל (מצוה רם) מביא שמו ז' גבי נבללה ליתן לגר, וגביה טריפה לא הביא, וצריך לעיין בזוה. 'על כל פנים', הוא מסכם בענין 'לכלב תשליקו אותו', דעת הרוספות שהיא מצות עשה, ואם כן עובר על לאו ועשה, וממצוה עלייה להשליך, וצריך עיון שלא דברו מזה ראשונים ואחרונים שתהיה מצות עשה בפני עצמה.

תוספות – יומא ל' בד"ה לאו; "מנחת חינוך" – מצוה עג; סמ"ק – מצוה רם

*
בעקבות דברי התוספות, שלכלב תשליקו אותו', שנאמר לנבי טריפה, הוא מצות עשה, רצה הגאון רבי יצחק בר' דוד מוקשṭא, בעל "דברי אמת", ללמד חידוש מעניין: ידוע דין הגمرا ולחלהן פג': מי שאחזו בולמוס – מאכילין אותו הקל הקל' (=אם אין לנו דברים מותרים כדי צורכו, ויש לפניינו מניין אייסורין, מאכילין אותו הקל הקל שביהם – רשי'), ולאור דברי

לו: בתוספות ד"ה לאו דنبילה אילא בינייהו – ה"ג هو מצי למימן טריפה דכתיב "ובשר בשדה טריפה לא תאכלו לכלב תשליכו" אותו" וכו'.

התבאר בדברי התוספות, שיש מצות עשה להשליך לכלב בשער טריפה ומכל מקום טריפה אינה לאו הנתקע לעשה, מושום שמצוה זו אינה אלא בבשר טריפה ולא בבשר חדשים, שאף הוא בכלל הלווא, ונמצא שאין העשה מנתק כל מה שבלאו. ולפי זה, האוכל טריפה עובר בלאו ובעשה, וגם מצוה עליו בкус ועשה להשליך לכלב וועיון בסוגיות הגמורא פשחים כא').

ולכאורה ראייה שזו מצוה עשה, מהמסופר בירושלמי ותרומות פרק ח' הלכה ג': 'מעשה בטבח אחד שהאכל לישראל נבלות וטריפות, פעם אחת שתה יין בערב שבת ועה לגג ומות, והוא כלבים מלקקין את זמו, שאלו לר' חנינא: מהו להעבירו מלפניהו? אמר להם: הניחו להו, מדירחו קאcli (=הניחו להם, משלרם תשליכו) אוכלים', דכתיב "ובשר בשדה טרפה לא תאכלו לכלב תשליקו אותו", וזה גזל אותן והאכל את ישראל'.

והנה – מעיר הגאון רבי יוסף באב"ד, אב"ד טרניפאל ובעל "מנחת חינוך" (מצוה עג) – לא ראייתי למוני המצוות שימנו מצות עשה זו, וגם מבואר (פסחים, שם) שלגביה נבללה יש מצוה לתת

לשונו", לפיכך הקפידה תורה ליתן שכרו, ונכבד שכר הכלב מנו העובד כוכבים..."

ולשיטו, מיושבת גם תמייתת ה"מנחת חינוך", על שלל מוני המצוות לא מנו מצות עשה זו, ולא דברו עליה הראשונים ואחרונים שתהיה מצות עשה בפני עצמה, שכן אין זה מצוה חיובית אלא רשות.

ולגביה המנהג בזמננו, כתב ה"מן אברהム" (אורח חיים, תצ"ח ס"ק ח), שזמן זה אינו נהגים להשליך את הטריפה לכלב, אלא מכירה לנכרי, ובטעם שינוי המנהגelial ה"מחיצת השקל" על פי דברי התוספות (עבודה זורה ב. בר"ה ורבי מאיר), שהמצוות לתת את הטריפה לכלב היא רק במקומות שאין לנכרים מצויים, וממילא אין מפסיד אלא מעט, אבל במקרים רבים הרבה ממיכירתו לנכרי, ואם כן יגרם לו הפסד גדול מהשלכתו לכלב – אינו חיב בכך.

"דברי אמת" (הבלרטאט, תרכ"א), עמוד פג' ש"ת" ב"בית יצחק" – אורח חיים, סימנו צה, אות ג', "מן אברהム" – אורח חיים, סימן תשח' ס"ק ח; "מחיצת השקל" – שם

התוספות, אם יש לפניו נבילה וטריפה – עדיף להאכיל את האדם שאחزو בולמוס בנבילה, שיש בה רק לאו, ולא בטריפה, שיש בה לאו ועשה, שהרי באכילתו הוא מפקיע את עצמו מהאפשרות לתת אותו לכלב, ובכך ביטל את העשה של "לכלב תשליך אותו".

ואולם הגאון רבי יצחק שמעליקש מלובב, בעל ש"ת" ב"בית יצחק" (אורח חיים, סימנו צה, אות ג'), תמה על דבריו, מכח דבריו הגمرا (זבחים ע) שאין אפשרות ללמידה נבילה מטיפה, שכן טריפה חמורה משום שאיסורה תל machim, ואם צדק ה"דברי אמרת", מדוע לא אמרה הגمرا טעם פשוט יותר לחומרת הטריפה מו הנבילה: שבטריפה יש לאו ועשה, ואילו בנבילה יש רק לאו? עוד הקשה עלי: מדוע הוצרכו (מנחות עה) ללימוד מ"מן הבקר" – למוטטי טריפה, שאינה קriba, ללא די בכך שעל ידי הקרבתה הוא מפקעה מצות "לכלב תשליך אותו"? ומפני כל אלו, מסיק ה"בית יצחק", שאין זה מצות עשה, אלא 'למצותו איצטריך', וכדברי רש"י (פסחים כב): 'שאינו הקדוש ברוך הוא מקפח שכר כל בריה, ונאמר במצרים' לא יחרץ כלב

השעיריים, הכרובים והמתנות לאビונים

אולם על יסודו של ה"פרי חדש" הקשו רבים מדברי רש"י על הפסוק (שמות כה, יח-יט): "עשית שניים כרובים זהב מקשה תעשה אתם משני קצות הכפורת. ועשה כרוב אחד מקצה מזה וכרוב אחד מקצה מזה", וכן לשון רש"י: "עשה כרוב אחד מקצה – שלא תאמר שנים כרובים לכל קצה וקצת, לך הוצרך לפרש כרוב אחד מקצה מזה וכו'". הרי לנו מדברי רש"י, שאף שבפסקוק נאמר 'שנים כרובים' ולא 'כרובים שניים', הוצרך הכתוב לחזור ולומר "עשה כרוב אחד מקצת" – שלא תאמר שנים כרובים לכל קצה וקצת", ואילו לדברי ה"פרי חדש" כאשר נאמר 'שנים כרובים', צריך להיות ברור שהכוונה לכروب אחד מכל צד וביחד שני כרובים, כשם שאמר לגבי מתנות לאビונים, שימושות הפסוק הוא שני מתנות בסך הכל, ולא ארבע מתנות!

ומה מאד יפלא שה"פרי חדש" עצמו וליקוטי אורח חיים, סימנו תרצ"ד כתוב שנשפטו מלשונו שיטה אחת בזה הלשון: "וְנִשְׁרֵר שְׁנַיְמָרִים אֶחָד בְּפִרְשַׁת תְּרוּמָה, דְּכַתְּבֵי וְעַשְׂהָ כָּרָוב אֶחָד מִקְצָה מִזְהָה", שלא תאמיר שני כרובים לכל קצה וכו'. ועיין Tos' חנינה ג. דה Chrsh באזונו אחת". עד כאן לשונו. ודבורי, לכארהה, הם פלא עצום, שהרי מדברי רש"י יש סתירה לדבריו ולא סיוע! ואכן, בספר "מטה אפרים" להגאון רבי אפרים ארדייט, פרק ב' מהלכות מגילה הלכה טז) הגאון רבי חיים אברהム ארדיט, פלא מחד בחדודו בן אחיו על דברי ה"פרי חדש" וכותב שכוראה נפל טעות סופר בדבריו וכן צריך היה לומר: "אך קשה ממה שכתב רש"י בפרש תרומה וכו'".

אללא, תירץ החיד"א ב"ברבי יוסף" (או"ח סימן תרצ"ד סעיף א') אוילו יש לומר שהפסקוק בפרש תרומה שונה, שכן בו נאמר "שנים כרובים" ולכארה לא היה צריך לומר "שנים", שהרי מיעוטם שנים ומילא הינו יודעים זאת, ולמה כתוב הפסוק "שנים"? יוכלו לסבור בטעות שהפסקוק בא למילנו שצריך שנים מכל צד, ועל כן נאלץ הפסוק לשולץ זאת בהוספה: "עשה כרוב אחד מקצה מזה וכרוב אחד מקצה מזה".

לג', ת"ר 'ונתן אהרן על שני השעריים גולות' – יכול יתן שנים על זה ושנים על זה, תלמוד לומד גולל אחד לה' וגולל אחד לעזאל – אין כאן לה' אלא גולל אחד, ואין כאן לעזאל אלא גולל אחד.

הרי שams לא היה הכתוב טורה להdagish שرك גולל אחד לה' ורק גולל אחד לעזאל, היינו לומדים שצרך שנים על זה ושנים על זה. ומכאן הביא ה"פרי חדש" ראייה נפלאה לдин מתנות לאビונים.

כך לשון הגمرا (מגילה ז): 'תני רב יוסף': "ימשלות מנות איש לרעהו – שתי מנות לאיש אחד, 'ומתנות לאビונים' – שתי מנות לשני בני אדם. ומפרש רש"י שלגביה מתנות לאビונים 'די לכל אחד ואחד מתנה אחת'.

והקשה ה "פרי חדש", מנין לנו שכך הוא הדין, שהוא בסך הכל ארבע מתנות?

זאת על סמך גמורתנו, שams לא היה הכתוב טורה להdagish שرك גולל אחד לה' ורק גולל אחד לעזאל, היינו לומדים שצרך שנים על זה ושנים על זה – וכן כאשר הפסקוק במגילת אסתור אומר "ומתנות לאビונים", ואינו חזר וمبahir לנו שכונתו היא שמתנה אחת לכל אביו, היה עליו ללמדו שהכוונה לשתי מנות לכל אביו, וביחד ארבע מתנות!

אללא, אמר ה"פרי חדש", יש לומר שאילו היה הכתוב אומר "ולאビונים מותנות", היה משמעו שלשני אביוונים ביחיד ארבע מתנות, שהרי לגבי השעריים כך אמר הכתוב "על שני השעריים גולות" ולא "גולות על שני השעריים". ומכיון שלא כך נאמר, אלא "ומתנות לאביוונים", כוונתו היא ששתתי מותנות נפטר מחזיב זה, אלא שלאחר מכון חיזור הכתוב ואומר שאת שתי המתנות הללו יתנו ל"אביוונים", מיעוט רבים שנים, ועל כן אנו מסיקים שהכוונה: שתתי מותנות לשני אביוונים, מתנה אחת לכל אביו. ועיין בדבריו שהביא ראייה נוספת).

הגרח"א ארדיט, פרק ב' מהלכות מגילה הלכה ט; "ברכי יוסף"
או"ח תרכ"ד, א; "נהר שלום" – סימן תקדץ

עוד בענין זה: עיין בספר "חידושי הגרשוני" להגאון בעל
עבודת הגרשוני – חושן משפט סימן רנג

(בספר "נהר שלום" [סימן תקדץ] יישב באופן זה גם את קשיית
ה"פרי חדש" מסוגינו, והיינו שיכוון שם נאמר "שני שעירים",
ריבוי זה הוא שיכול היה להעלות על דעתנו שציריך שני גורלות על
כל אחד מן השערים).

"פרי חדש" אורח חיים סימן תרכ"ד; "מטה אפרים" – בחידושים

לזכור לנצח את רגעי הנס

היתה זו דמעה זכה וטוהרה של אברהם אבינו, אשר עמד
ככהן גדול והגשים את מנהתו ונesco להקב"ה, דמעה המלאה או"ר
עליו. כיצד יכול יצחק לשוכת אותה, או להבריחו?! יצחק החזיק,
אם כן, את האורות הללו לביל עברי, כי הדמעות וההשגות הללו
הairoו לו מאד והזכוירו לו תמיד את יומו הגדול ואת הרוגעים
הנסගבים הללו, שבtems היו עניינו נשואות לשמים וראו את נפלאות
הועלמות העליונות.

כך ראיינו גם אצל משה רבינו ע"ה, שנעשה כבד פה על ידי נס,
בספר במדרש: שנטל את כתרו של פרעה וננתנו על ראשו, והוא
שם יוישבים חרטומי מצרים ואמרו: 'מתיראים אנו שלא יהיה זה
אתו שאנו אומרים שעמיד ליטול מלכות מך', מהם אמרו להרגו,
מהם אמרו לשורפו, והיה יטרו יוישב ביניון ואומר להם: הנער הזה
אין בו דעת, אלא בחנו אותו, והביאו לפניו בקערה זהב, וଘלת, אם
יושיט ידו באזבב יש בו דעת ונחרגו, ואם יושיט ידו לגחלת אין בו
דעת ואין עליו משפט מוות. ושלוח משה ידו אל האזבב, ובא גבריאל
ודחה ידו ותפש את הଘלת והכנסיס לתוך פייו, ונכוה לשונו, וממנו
נעשה כבד פה וכבד לשון.

ואף כאן מתבקש לשאול: למה לא התפלל משה להקב"ה
שירפאו? ולמה לא רפאו ה' ? וכבר תירץ הרמב"ן ז"ל (בפרשנות
שמעות), שלא רצה להסיר ממנו את כובד הפה, משום שהוא בו
מעשה הנס שסיפרו רבותינו שאירע לו עם פרעה.

ואף על נח הצדיק אמר רב לוי (תנchromא נח), שככל אותו י"ב
חודש שהיה סגור בתיבה, לא טעם טעם שנייה, כי היה צריךazon את
הבהמה והחיה והעופות, ופעם התעכב נח בהאכלת הארי והכישו
ויצא צולע, ויצא גונח וכוכחה דם.
ושוב נعمוד ונתחמה: למה לא התפלל נח שיתרפא, שהרי לא היה

שלם ולא היה כשר להקריב קרבנו, ורק שם בנו הקריב תחתיו?
ושוב נתרץ באותו יסוד ונאמור, שנח לא רצה להסיר ולהעביר
מןנו את מומו, שכן מום זה בא לו על ידי מסירות נפשו, ומכיון
שצלייתו הזכירה לו תמיד את מה שאירע לו – העדר שתלווה אותו
כל חייו ולא יטרפא ממנו!

ומסיים הגרח"א זי"ק: מיהו האדם שלא יהוס על רישומים
עלيونים שנחרתו על לוח לבו ברגעייו המורומיים בהן זכה מנו
השםים? איך יוכל לזלزل בנכסיע עצמו, נכסים מאוצר השמים, והיה
אדיש עד כדי להעבירם מעל פניו ועיניו!

ואף שעריו של ניקורו נותרו כשהו ולא הוחלפו, כדי להזכיר
כל את הנס שאירע לו בחסדו של בורא עולם, ושלמה המלך עשה
לهم בפסק זה מזכרת נצח לדורות עולם!

"קול מבשר", עמוד קנה

לח, תנ"ג ובנן: מה ניסים נעשו לדלהותיו של ניקור? אמרו:
כשהלך ניקור להביא את דלתות מלאכנדיה של מצדים,
בחירותו עמד עליו נחשול שבים לטובעו, ונטלו אחת מהן
והטילוה לים, וудין לא נח הים מעופו. בקשו להטיל את
חברתה, עמד הוא וכוכחה, אמר להם: הטילו עמה, מיד נח הים
מעופו. היה מצטרע על חברתה, כיון שהגיע לנמלה של עכו,
היתה מבצתת מתחת דופן הספינה, ויש אומרים: בריה שבים
בלעה והקיאתה ליבשה. לפיכך כל שעדים שבמקdash נשתנו
לחיות של זהב - חז' משער ניקור, מפני שנעשה בהם נסים.
עליה אמר שלמה: 'קוורות בתיינו ארזים, והיתנו בורותם - אל
תתקין בורותים, אלא ברית-ים'.

באחת משיחותיו, למד הגרח"א רב חיים זי"ק, בעל
"קול מבשר", לך מוסרי נפלא ממשעה זה:
זו תמצית הלקת: כאשר מתרחש לאדם נס – לא טוב להסיר
את רוחם הנס, שכן על ידו יכול הוא להטעור בעתיד. כי זאת עליינו
לדעת: המקום שבו נעשה בו נס – התקדש ממרים, ועל כן אין
להסיר ולהעביר ממנו את הקדשה העליונה שבאה עליו בשעת
הנס, אלא עליו לשומרה ולהזקקה בלבבו לנצח.

דוגמא לדבר מצאנו בדברי המדרש (הובאו בראש"י בראשית כא,
א): 'כשנעקד יצחק על גבי המזבח והיה ابوו רוצה לשחתו, באotta
שעה נפתחו השמיים וראו מלאכי השרת והיו בוכים וירדו
דמעותיהם ונפלו על עיניו, לפיכך فهو עיניו'.

ויש לשאול: למה לא ריפה הקב"ה את עיניו של יצחק לאחר
העקידה? ולמה לא התפלל יצחק להקב"ה שירפאה? והלא אמרו
שהסומה פטור מון המצוות, ואם כן הלא יצחק הפסיד בכך כמה מון
הרוחים הרוחניים?

הוא הדבר אשר דברנו לאמור: מאוחר וכל כהות עיניו באה לו
מדמעותיהם של מלאכים, דמעות שכאל, הבאות מון השמים, איןנו
ניתנות להימחק, דמעות אלו הינו יקרים עד למאוד, וחבל לאבדן.
משמעותו מושך אליו יצחק שלא להעיר מעינויו רושם גדול
וקדוש צזה, לפי שאין להשכיח ראייה והבטה שמיימת. ואף יצחק לא
רצה למוחוק ולהעביר מעצמו את ההשגה הרוחנית הטבעה בעיניו.
לפי דעתו נוספת בחז"ל, תהה יצחק בשעת עקידתו עיניו מרים
והביט בשכינה, ומתוך אותה ראייה فهو עיניו. כיצד, אם כן, יכול
לסלק ולגרש מותך עיניו את השכינה שהתיישבה בה? –
ויש מי שסביר, שבשעה שלח אברהם את ידו ליטול את הסכין,
הוירידו עיניו דמעות ונפלו לעיניו יצחק ושם במדרש הרבה, וכן בילוקוט
ויחי כב, קא).

עדות הגויים לעתיד לבוא – על צדיק אחד בכל דור

אמנם בראשית, כשהוא אומר "אני מעיד בהם", הדיו עמו, כי וראי הוא העד והוא הדין (אבות פרק ד'), וטענת הגויים כלפי לא היתה טעונה, אבל במה שאמר להם "שמות וארץ יעדו", הלא האמת היא שמות וארץ נוגעים הם, ואם כן מתחילה מה אמר להם הקב"ה? יישוב נפלא על כך, כתוב הגאון רבי אלפסנדר שענדר שור, בעל "תבאות שור" ו"בכור שור":

לכארה היה עליינו להוכיח על מה שאמר הקב"ה "יבוא נבוכדנצר וכו'". וכי לכל ישראל יש עדים מאומות העולם, והלא יש הרבה יהודים שהגויים לא הכירו אותם ולא יכולו להעיד על שקיימו את כל התורה, ואם כן מה תועיל לנו עדותם על ייחידים שבדור?

אך הנה, אמרו חז"ל בغمרא לפניו: 'אפילו בשביל צדיק אחד העולם מתקיים', והכוונה היא, שככל דור מתקיים בזכות צדיק אחד שבאותו דור ועינן מהרש"א).

מעתה, נפלאים הדברים: אין כל צורך שייעידו הגויים על כל אחד ואחד מישראל. די בכך שייעידו בכל דור על אדם אחד מישראל שקיים את כל התורה, ואם כן העולם מתקיים על ידו – ושוב אין השמים והארץ נוגעים, והם שייעידו על כל יתר היהודים שבאותו דור...

"בכור שור" – עבודה זרה. ג.

לה: ואמר רבי אלעזר: אפילו בשביל צדיק אחד בעולם מתקיים, שנאמר "צדיק יסוד עולם".

משמעותם דברי הגمرا בთhilת מסכת עבודה זרה (ג), כי לעתיד לבוא יביא הקב"ה ספר-תורה בחיקו ויבוא חשבון עם אומות העולם על שלא קיימו את התורה ועל מה שפعلו בעולם.

בין השאר נאמר שם בגמרה, שאומות העולם יטנו כלפי הקב"ה: "ישראל, שקיבלו את התורה, היכו קיימוה?", והקב"ה ישיב להם: "אני מעיד בהם שקיימו את התורה כולה", והם חוזרים וטענים כלפיו: "כלום יש אב שمعد על בניו", ואומר להם הקב"ה: "שמות וארץ יעדו בהם שקיימו את התורה כולה", ומשיבים הגויים: "רבונו של עולם, שמים וארץ נוגעינו בעודתו, שנאמר 'אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי'", ומшиб הקב"ה: "מכם יבואו ויעידו בהן בעודתו כוכבים, יבוא לבן יעקב שלא נחשד על הנזול, תבואה אשת פוטיפר ותעד בירוש וכו', יבוא נבוכדנצר ויעיד בחנניה מישאל ועזריה, יבוא דריש ויעיד בדניאל וכו'".

ועל כך מובאת קושיא עצומה, בשם של הגאון בעל "שיח יצח": איך יתכן שהקב"ה יחוור בו מלחמת קושיא שהקשו עליו כי

דיק נפלא: ארבעה אנשים כתבו בבית אחת את השם הקדוש על הצעץ!

לגביו עשית הצעץ נאמר (שמות לט, ל): "ויעשו את ציצ נזר הקודש זהב טהור ויכתבו עליו מכתב פתוח חותם קדש לה", ולכארה יש לדرك: מדו"ע נאמר "ויכתבו", בלשון רבים, ולא "ויכתוב", והרי מן הסתם אדם אחד כתוב, ולא רביס? במשנה (יומא ג, יא) מסופר על בן קמץ, שהיה לו מומחיות מיוחדת בכתיבה, ומכלוון שלא רצה ללמדה לאחרים, קראו עליו את הפסוק "שם רשעים ירכב". והגمرا (יומא לח): מבארת מה הייתה מומחיותו הייחודית של בן קמץ: 'אמרו עליו שהוא נוטל ארבעה קולמוסין בין אכבעותיו, ואם הייתה תיבה של ארבע אותיות – היה כתובה בבית אחת'.

לפי זה, אמר ה"אמרי אמת", מובן היטב מדוע נקט הפסוק לשון "ויכתבו" – לומר שרארבעה אנשים כתבו בבית אחת את השם הקדוש על הצעץ!

"וילקוט יוסף" (ירושלים, תשט"ו), עמוד מא, אותן קכו

לה: תנ"ר רבנן: בן קמץ לא רצה למד על מעשה הכתב. אמרו עליי שהיה נוטל ארבעה קולמוסין בין אכבעותיו, ואם היה היה תיבה של ארבע אותיות – היה כתובה בבית אחת.

אייזו תועלת היהת בכתיבת ארבע אותיות בבית אחת? ה"תוספות יוס טוב" כתוב, שהתוועלת היהת בכתיבת השם, שתכתבו כולם בבית אחת, שלא יהיה רגע שהיה השם חסר. וב"מנחת חינוך" (מצווה תלז) מצא תועלת נוספת נוספת בכתיבת השם הי-ה בבית אחת, כי כאשר כותב אותיות השם זהה אחר זה, יש בכתיבת האות ו' כעון קלקל לשתי האותיות הקודמיים י-ה, שעד עתה היו שם שלם בפני עצמו, ובהוספה ה' חדרו מלאיות שם שלם. בספר "וילקוט יוסף", הביא הרה"ח רבי יוסף מנדרון ביאור נפלא ששמע מהאדמו"ר בעל "בית ישראל" מגור, בשם אביו, האדמו"ר בעל "אמרי אמת":

מה ה' דרש עמוק? רק מ"א!

בעולם נאמר ותהלים צ, י: "ואם בגבורות שמוניים שנה", ואם כן רוב שנויותיו של אדם הם מ"א שניהם.

הוא אשר אומר משה רבינו לישראל: "ועתה ישראל מה ה' אלוקיך שואל עמוק כי א"ס לראה", כלומר: רק 'אס', ואחר שתשמור את עצמן ארבעים ואחד שנים – אשמור אני אותך להצלך מון החטא...

קובץ "בית אהרן וישראל" – שנה ב', עמוד קסט

לה: כיון שיצאו רוב שנויותיו של אדם ולא חטא – שוב איינו חוטא, שנאמר "רגלי חסידי ישמור".

לפי מאמר חז"ל זה, אמר הגאון רבי מאיר יעקב הורוויז, בן ה"הפלאה", ביאור נחמד בפסוק (דברים י, יב): "ועתה ישראל מה ה' אלוקיך שואל עמוק כי אם ליראה את ה' אלוקיך". מאחר ואמרו חז"ל כיון שיצאו רוב שנויותיו של אדם ולא חטא – שוב איינו חוטא, שנאמר "רגלי חסידי ישמור", ועל חי האדם

וְהַשְׁוֹאָנוּ:

את ברכת מועדיך

השולמה
הסדרה!
עוגג יומ-טוב
אמתית!

8
כרכים

ניתן להציג גם בכרכים בודדים

חדש!

במארך מרהיב
לראשונה סדרת 'כמוצא שלל רב'
על מועדי השנה וזמןירות שבת
תורה מפוארת בכל מסוף

פסח ♦ שבועות ומגילת רות ♦ בין המצרים ♦ ימים נוראים ♦ סוכות
חנוכה ♦ פורים ומגילת אסתר ♦ זמירות שבת וברכת המזון

להציג בחנויות הספרים או בטלפון: 052-7679264

